

EĞİTİM KURUMLARI, YENİLİK VE BİLGİ EDUCATIONAL INSTITUTIONS NOVELTY AND KNOWLEDGE

Yrd.Doç.Dr.Mustafa Zülküf ALTAN

*Inönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Malatya*

Giriş

En geniş anlamıyla yenilik, bilime, teknolojiye, yeni ürünlere ve süreçlere, yönetimdeki değişikliklere, tutumlara, uygulamalara ve ilişkilere bağlı ilerlemelere dayanılarak yapılan değişiklikleri ifade eder. Yenilik, uzun yıllardan beridir, yönetim (Drucker, 1985; Rogers, 1983) ve eğitim (Kemp, 1994) gibi pek çok alanın kaynaklarında sıkça yer almaktadır. Bu durum, sürekli ve ani değişikliğin değer olarak algılandığı bir dünyada ayakta kalmak isteyen her örgüt için önemli olmaya devam edecektir.

Bu makalede bilgi de tıpkı yenilik gibi, yine çok geniş bir şekilde; iletişim aygıtları, konferans ve toplantı sunuları, kişisel tartışmalar, kitaplar, dergiler, veri tabanları, resimler ve çoklu medya gibi birçok yolla taşınan ve veri içeren mesajları, teorileri, fikirleri, düşünceleri kapsayan bir anlamda ele alınmıştır. Bu bakımdan, yenilik ve bilgi arasında bir ilişkinin bulunduğu bir gerçektir. Genel olarak, bir şeyleri yapmanın yeni yollarının, yeni taleplerin ve yeni imkânların bir mesajın içine bir şekilde yerleştirilmesi ve iletişimin sağlanması gerekmektedir. Yenilik süreci modelleri gözden geçirildiğinde, bilginin rolü açıkça karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar, sürekli olarak bilginin öneminin farkında olmayı ve onu yönetme kabiliyetinin, başarılı örgütlerin unsurları olarak tespit etmiştir. (Porter, 1990; Roberts & Frohman, 1978; Sweeney, 1989)

İletişim, ekonomi, sosyoloji, mühendislik, fen bilimleri, teknoloji, örgüt teorisi, teknoloji transferi ve araştırma yönetimi gibi alanlarda yenilik ve bilgi üzerine yapılmış çalışmaları inceleyen Maguire, Kazlauskas ve Weir (1994), yenilik ve bilgi arasında kuvvetli bir bağ olduğunu ve yenilikçi bir örgütün başarılı olabilmesi (pek çok diğer faktörün yanı sıra) için nitelikli bilgiye sahip olması gerektiğini tespit etmiştir. Bu bakımdan, yönetim ile ilgili stratejilerin oluşturulmasında bir bilgi politikasının ve teknoloji tabanlı yenilikçi bilgi servislerinin bulunması, bir örgütteki yenilik sürecine katkıda bulunacaktır.

Bu yazarlar, kaynaklardaki çalışmaların analizi neticesinde ortaya çıkan sonuçları kullanarak, bilgi ve yeniliğe ait birçok yeni öneride bulunurlar. Bunlar: bir

görüngü olarak yenilik; bilgi işleme sistemleri olarak örgütler; teknolojik değişikliklerin etkileri; ve bilgi kullanıcısı tutumu olarak sınıflandırılabilir. Bu konular, genelde, tüm örgütlerin ilgisini çekmesine rağmen, teknolojik değişim çağında bulunmamız ve eğitim kurumlarımızda gerçekleştirilmesi talep edilen yenilikler dolayısıyla, özellikle eğitim kurumlarının ilgisini çekmektedir. Bu bakımdan, yukarıda belirtilen öneriler, eğitim kurumları açısından ele alınacaktır. Bu önerilere ilaveten, eğitim kurumlarında bilgi servisini kurmaya yönelik bazı ilave öneriler de sunulacak ve bu konuların bilgisayarların öğretimde kullanılması ile ilgili bir dersle bütünleştirilmesi konusunda da bazı göndermeler yapılacaktır.

Bir Görüngü Olarak Yenilik

Yenilik, teknolojiden daha çok bir örgüt meselesidir. Bunun nedenlerden ilki, ne kadar etkin olursa olsun, teknoloji tabanlı eğitim sistemlerinin örgütler tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Gerçekten de bir örgütün, bir fikri benimsemesi için üyelerinin o fikrin kullanışlı ve yararlı olduğuna inanmaları gerekir. İkinci olarak, yeni bir teknoloji, örgütün çalışmalarına dahil edilmediği müddetçe bir yenilik olarak ele alınamaz. Yani bizde sıkça yapıldığı gibi, bilgisayarların okullara gönderilmesi ve bir sınıfa yerleştirilmesi, o okulun değiştiğini ve teknolojiden yararlandığını göstermez. Öğretmenlere bilgisayarları nasıl kullanacaklarının öğretilmesi, bilgisayarların müfredat programlarıyla bütünleştirilmesi, idarecilerin sınıflarda bilgisayarların kullanılmasını teşvik ve desteklemeleri gerekmektedir.

Teknolojik yeniliklerin örgüt üzerindeki etkileri incelendiğinde, yönetimin olaya bakış açısının ve idare şeklinin teknolojinin uygulamaya sokulmasından daha önemli olduğu görülmektedir. Konuştuğum pek çok öğretmen, okullarına yerleştirilen bilgisayarların kapalı odalarda tutulduğunu ve sadece bir teftiş esnasında gün ışığına çıkarıldıklarını söylemektedir. Buna neden olarak da, idarecilerin, bilgisayarların bozulabileceğini ve başlarına yeni dertlerin açılacağını öne sürmeleri gösterilmektedir. Ne tür olursa olsun, herhangi bir değişiklik rahatsızlık verecek ve bazı sorunlara sebep olacaktır. İşte burada, yönetimin olaya bakış açısı ve olayı ele alış biçimi, teknolojinin örgüt üzerindeki etkisinin nasıl olacağını şekillendirecektir. Sisteme

dahil bütün birimlerin karar alma sürecine dahil edilmesi gibi, birçok olumlu teknik kullanılarak, teknolojinin olumlu ve yumuşak tümleşmesi sağlanabilir.

Bir örnek vermek gerekirse, güncel olduğu için, elektronik posta (e-mail) konusunu ele alalım. Elektronik posta (e-mail), bir bakıma daha demokratik bir okul ortamı ve okul içindeki birimler arasında daha farklı iletişim kanallarının açılmasını sağlamaktadır. Ancak diğer taraftan, aynı teknoloji, kontrolü güçleştirecek ve karşı bir etki gösterecektir. Bir başka örnek olarak, mevcut durumu gözden geçirmeden, eski sistemin yerine, bilgisayar tabanlı okul idare sistemlerinin kullanılması gösterilebilir. İşlerin nasıl yürütüldüğünü iyice çözülmeden, eski sistemin yerine, teknoloji tabanlı yeni bir sistemi getirmek, kötü ve etkin olmayan bir yönetim biçiminden başka bir şey değildir.

Yenilik ve Gelişme Doğrusal Değildir

Önceleri, buluştan yeniliğe, oradan da uygulamaya giden sürecin birbirine paralel olduğu düşünülmekteydi. Fakat, bugün bu süreçte yararlı bilgilerin kabul görmemesi veya kısmen kabul görmesinden kaynaklanan bazı problemlerin ve karışıklıkların varlığı bilinmektedir. Teknoloji tabanlı öğretim sistemlerinin “faydaları” ve bu durumu gösteren araştırma sonuçları, hiçbir zaman, yeniliğin kabul edileceğini ve hemen uygulanacağını garanti etmez. Özellikle, düşünce yapısında veya bakış açısında değişiklik yapması istenen veya iyice ikna olmamış bir kişiye temel zihinsel bir çaba gerektiren fikirleri kabul ettirmek oldukça zordur. Bu duruma en güzel örnek, eğitim fakültelerinde yeniden yapılanma konusunda yaşanan tartışmalar gösterilebilir.

Yeniliğin gireceği sistem karmaşıklıklaştıkça, yeniliğe karşı oluşacak direnme de o derecede güçlü olacaktır. Bir şeyleri yapmanın yeni yolları ve yeni fikirler, günümüzün modern ve karmaşık toplumlarının içinden çıkacaktır. Aslında, günümüz okul sistemleri de böylesine karmaşık bir yapıdadır. Bu bakımdan, okullarda yenilik yaratmayı düşünenler, bu sistemlere yapacakları yatırım kadar, bu sistemlerdeki öğretmenlerin hem hizmet öncesi hem de hizmet sonrası eğitimine yapacakları yatırımları da dikkate almak zorundadırlar. Sekiz yıllık temel eğitime geçişte, maalesef, bu durum göz ardı edilmiştir. Öğretmenlerin, düşüncelerinin, inançlarının, öğretme kültürlerinin, değer yargılarının, öğretim metotlarının, öğretmenlik felsefelerinin değiştirilmesi yönünde bir çaba şu ana kadar sarf edilmemiştir. Bu durum yapılan değişikliğin muhtemel başarısını ister istemez etkileyecektir.

Yeniliğin küçük yada büyük örgütlerde daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilebileceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu konuda, dikkat edilmesi

gerekten husus; büyüklüğün, yeniliğin gerçekleştirilmesinde bir belirleyici olmaktan çok. yeniliğin gerçekleşebilmesi için hangi stratejinin kullanılması konusunda bir belirleyici olduğudur. Küçük örgütlerdeki yenilik girişimleri belli bazı yenilik stratejilerinin talep edilmesini gerektirir; ancak küçük oluşları onların, daha büyük örgütlere göre yeniliğe daha açık ve yenilikçi oldukları anlamına gelmez.

Bilgi İşleme Sistemleri Olarak Örgütler

Bilindiği gibi, örgütlerde birden fazla bilgi toplama, çözümleme ve dağıtma yolları olduğundan, birçok bilgi hizmetleri mevcuttur. Geniş anlamıyla, her birim veya bölüm diğer bir birime veya bölüme bir bilgi hizmeti verir. Kütüphane, ülkemizde yeni yeni oluşturulmaya başlanan medya merkezi, iletişim ve bilgisayar merkezi gibi farklı birimlerin, büyük bir sorumluluk anlayışıyla, uzmanlıklarını diğer birimlerle paylaşırken, diğer birimlerin sağladığı bilgilerin örgüt içindeki dağılımını da gerçekleştirmek zorundadırlar. Kütüphane, medya merkezi, öğrenci bilgileri, derslerle ilgili konular gibi örgüt içi bilgileri, internet üzerindeki kaynakları içeren dış bilgilerle birleştirmeye yönelik çabalar tümleşik bir sistem oluşturmayı sağlayacaktır. Böyle bir önerinin doğal bir sonucu olarak, örgütlerin resmi ve resmi olmayan kaynaklara, bilgi kanallarına ve iç ve dış bilgi karışımlarına ihtiyaç duyacağına dikkat edilmelidir. Örgüt içi ve dışı bilgileri içeren bilgisayar tabanlı bir bilgi sistemi, ihtiyaç duyulan bilgilerin çoğunu sağlayabilir.

Yöneticiler ne kadar kıdemli ve yaşlılarsa, haberlerle meşgul olmaları da o kadar artacaktır. Haberleri, örgütlerin gelecekte nasıl bir şekil alacakları konusunda bize ilk izlenimleri veren görüntüler olarak tanımlayabiliriz. Bu haberlerin illa da yazılı olması gerekmez. Dikkat edilirse, rektörler, dekanlar, il milli eğitim müdürleri, okullardaki idareciler gibi kıdemli ve yaşlı insanlar, daha çok yüz yüze veya telefon tartışmaları gibi canlı bilgi kaynaklarını tercih ederler. Bu tür yöneticiler, nadiren kütüphanelerdeki veya örgütün eski çalışmalarına ait bilgilerden yararlanırlar. Bu insanlara mutlaka kolay ve şeffaf bilgi kaynakları olan yazılı bilgiler ulaştırılmalıdır.

Yenilikçi örgütler, eğitime önem veren birer öğrenme örgütleridir. Öğrenme, ne bir kuruma girene veya bir mevkiye gelinceye kadar devam eden ne de sadece yönetim seviyesinde bulunan insanlara özgü bir aktivitedir. Hizmet içi eğitim, yeniliğin eğitim kurumlarında kabul edilmesinin ve kullanılmasının çok gerekli bir unsurudur. Bu durum, eğitim boyutunun, donanım ve yazılım maliyetinden daha önemli olacağı, teknolojik yeniliklerde göz ardı edilmemelidir. Teknoloji, sürekli bir değişim içinde olduğundan, hizmet içi eğitim çalışmalarının da sürekli olması zorunludur.

Teknolojik Değişikliklerin Etkileri

Teknolojik değişikliklerin yarattığı tutarsızlık, örgütlerde sürekli olarak yeni alımlara, yeni kararların alınmasına ve bu kararların uygulamaya sokulmasına neden olur. Eğitim kurumlarında hem öğretim hem de yönetim alanında bilgisayara geçilirken, pek çok etken ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bazıları, bilgisayarlaşmanın maliyetinin düşürülmesi, kapasitelerinin artırılması ve kişisel veya sadece bir birime ait bilgisayar yerine, bilgi tabanlı merkezi bir sisteme geçme eğilimleridir. Bu gelişmeler ve örgüt dışındaki kaynaklardan yararlanmanın sonucu olarak diğer örgütlerdeki eğilimler, eğitim kurumlarındaki mevcut sistemlerin diğer sistemlerle muhtemel karışım maliyetini değiştirmeye devam etmektedir.

Sistemlerin karşılıklı kullanılabilirliği, arasına giremeye, birbirlerine yaklaşması ve küreselleşme, bilgi teknolojisinden yararlanmanın doğrudan sebeplerini ve etkilerini oluşturmaktadır. Karşılıklı kullanılabilirlik, bilgi sistemlerinin kullanıcıya açık olmasını sağlarken, sistemlerin arasına giremeye, kullanıcı ve üretici arasındaki basamakları azaltır. Bu durumda ortaya çıkan etki ise; ister yönetici, ister öğretmen, isterse öğrenci olsun, kullanıcıya daha çok bilginin doğrudan sunulmasını sağlar. Bunun sonucu olarak da mevcut bilgi yükü konusunda endişeye kapılma ve önemli bilgilerin göz ardı edildiği aşırı bilgi yüklemesi ortaya çıkar bu yüzden de giderek artan bir şekilde, bilgi yönünden zengin ortamlarda değerli ve değersiz bilgiyi ayırt edebilecek bilgi süzgeçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu arada internet, bilginin küreselleşmesine klasik bir örnek olarak gösterilebilir.

Bilgi Kullanıcısı Davranışı

Ulaşılabilirlik, bilgi kaynağının seçimindeki en önemli belirleyicidir. Bu etken, bir bilgi kaynağının seçiminde, bilgi kaynağının değeri de dahil olmak üzere, diğer etkenlerden daha fazla olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni teknolojilerin, ulaşılabilirliği daha okunabilir hale getirmesi, bizim için büyük şanstır. Bilgi kullanıcıları davranışı konusu tartışılırken, bilgi kaynağına ulaşmak için gerekli zihinsel seviyenin yaratacağı psikolojik boyut da unutulmamalıdır. Karmaşık bilgisayar bilgi sistemleri, kendi ulaşılama problemlerini yaratmakta, bu durum da, daha kolay ulaşılabilen ve daha basit sistemlerin kurulmasına neden olmaktadır.

İnsanlar genellikle kontrol etmek isterler. Zihinsel olarak ulaşamama, insanların karmaşık sistemleri kullanmada isteksiz olmasından kaynaklanan bir kontrol sorunudur. Kütüphanelerle ilgili yapılan çalışmalar, öğrencilerin genellikle bilgiye ulaşmadan ve yardım aramadan vazgeçtiklerini göstermektedir. Bu durum, kütüphane ve medya merkezlerini kullananlara sunulmaya başlanan bilgisayarlı bilgi sistemleriyle

giderek kötüye gidebilir. Bu bakımdan, kullanıcıya kolaylık sağlayan, sistemlerin kurulması ve oluşturulması gerekmektedir.

Bu arada bilgi kaynakları ve bilgi hizmetleri konusunda yaygın bir vurdumduymazlık da mevcuttur. Yukarıdaki öneriye paralel olarak, kullanıcı dostu sistemlerin geliştirilmesi, iyileştirmeye yönelik bir çözüm olabilir. Genel olarak, bilgi hizmetlerinden yararlanması gerekenden daha az sayıda kişi yararlanmaktadır. Bilgi ve teknoloji kullanıcısı olmanın önemi, sadece, eğitim alanında giderek artan bir şekilde önem kazanmamakta, aynı zamanda yaşam boyu öğrenme için de çok büyük önem taşımaktadır.

Eğitim Kurumlarındaki Bilgi Hizmetlerinin Tasarımı İçin Bazı İlave Öneriler

Yukarıda izahına çalıştığım önerilere ilaveten, bazı yeni öneriler öne sürülebilir. Bilgi hizmetlerinin esnek ve çok yönlü olması gerekmektedir. Bugün bilgi sistemlerine ulaşmak için içerinde yazı tabanlı sistemler, Gopher gibi yuvalanmış menü tasarımları, Mosaic gibi aşırı yazılım uygulamaları bulunan pek çok farklı sayısal ve çoklu medya teknolojilerinden yararlanmak gerekmektedir. Bu teknolojiler, değişik seçenekler sunularak ulaşım esnekliği sağlamaktadır. Bilgi hizmeti sorumluluğundaki çok yönlülük, kütüphane ve medya merkezi uzmanının rolünde, bilgi uzmanı şeklinde; öğretmenin rolünde de öğretim tasarımı danışmanlığı şeklinde bir değişikliği getirmektedir.

Kaynakların çokluğu ve ulaşım yöntemleri sayesinde, ortaklaşa hareket edebilme birçok bilgi-zengin birimler arasında ortaklaşa hareket etmeyi gerekli kıldığından, artık hiçbir bilgi hizmetinde tekel söz konusu olmayacaktır. Temel hedef, bir bilgi ağı ortamında, bilgi kaynaklarının yaratılması ve onlara ulaşımının sağlanmasıdır.

Bilgi hizmetleri toplama tabanlı olmaktan çok, insan tabanlı olmalıdır. Klasik kütüphanelerdeki belgeler daha sınırlı bilgiye ve onu kullanacak küçük bir grup insana ulaşım imkânı sağlamaktaydı. Teknoloji tabanlı sistemler ise bu durumu düzeltmekte ve daha çok kullanıcıyı gözetken uygulamalar sağlamaktadır.

Kavramların Dersle Bütünleştirilmesi

Geleneksel olarak, okullardaki bilgisayarlar dersleri, belli bir seviyede bilgisayar okuryazarlığını sağlamayı ve çok az olarak da bilgisayarı müfredatla tümleştirmeyi kapsar. Benim bakış açımdaki temel yaklaşım ise, bilgisayarlı yönetim uygulamalarının getirilmesidir. Ayrıca, öğretmen adaylarının daha geniş bir bakış açısına kavuşturulabilmesi için, bu yazıda tartışılan bilgi ve yenilik konularının düz anlatım, okuma ve sınav sorusu olarak bir dersle tümleştirilmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Drucker, P.F.(1985) *Innovation and entrepreneurship: Practice and Principles*. London: Heinemann.
- Kemp, J.E.(1994) *Innovation*. San Jose, CA: State Jose State University.
- Maguire, C., Kazlauskas, E.J., & Weir, A.D.(1994) *Information services for innovative organizations*. San Diego: Academic Press.
- Porter, M.(1990). *The competitive advantage of nations*. London: Macmillan.
- Roberts, EB.,&Frohman, A.L.(1978) Strategies for improving research utilization. *Technology Reviews*, 80, 32-39.
- Roberts, E.B.(1983) *Diffusion of Innovations*. New York: Free Press.
- Sweeney, G.(1989) "Introduction: Information and corporate growth". In E.Punset & G.Sweeney (Eds.), *Information resources and corporate growth* (1-15.2). London: Pinter.